14

Q. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO

DN. FRIDERICO AVGVSTO

ELECTORAT. SAX. HEREDE

DISSERTATIONEM INAVGVRALEM

DE

ACIDO INSONTE

PRAESIDE

IO. GOTHOFREDO BERGERO

ARCHIATRO REGIO

COLLEGII MED. SENIORE ET PROF. PRIM.

PRO LICENTIA

IMPETRANDI

SVMMOS IN ARTE SALVTARI HONORES

P. P.

IO. PAVLVS KRESCHELIVS

ZITTAV. LVSAT.

A. D. IVL. cIↄ Iↄ cc xv.

IN AVDITORIO MAIORI

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

VITEMBERGAE

Prelo VIDVAE GERDESIANAE.

DE

ACIDO

INSONTE

DISSERTATIO INAVGVRALIS

I.

Vt maximo Dei immortalis beneficio ſaluti mortalium data eſt Medicina, ac inter ſcientias, præſertim eas, quas notatio naturæ atque animaduerſio peperit, primum ſibi locum uindicat: ſic facile

intel-

intelligentibus patet, a ſectis Philoſophorum, ſiue a ſolertia & ſubtilitate diſſerendi nomen habeant, ſiue ab experimentis, ipſoque igne, uocari malint, eam re ipſa ſeiungi. Eſt uero ſingularis quædam Philoſophia in Medicina, quæ non leuibus coniecturis, & opinionibus, atque principiis Phyſicorum, quibus in naturæ ſecretiora penetrare nituntur, continetur, ſed certis fidisque obſeruationibus phænomenorum, quæ in ſanis, ægrisque, ſolius ui naturæ, uel rerum uſu ſalubrium, atque his contrariarum, eueniunt, tot ſeculorum decurſu, inter tot nationes, ab inſignibus arte & doctrina uiris, conſtanter & perpetuo continuatis, conſtat, atque ex iis, cum aliis collatis, quid futurum, quid faciendum, fugiendumque ſit, colligere docet, neque, ut de religione Medicorum exiſtimant inſipientes, ad atheiſmum ducit, ſed prouidentiam Dei & curam in rebus humanis tam manifeſte aperit, ut nulla ingenii ſagacitas altiorem diuinitatis notam mentibus inurere, acutioremque eius operationis ſenſum cordibus imprimere, quam obſeruatio medica, uideatur. Nam ſiue opificium hominis intueamur, ſiue in morborum cognitione, curationeque, uerſemur, & illam mirificam uarietatem

tem uirium, in res naſcentes ſumma arte ac ſapientia ſparſam, contemplemur, præſens ubique, & beneficum uidemus Numen, & mundum hunc diuina prouidentia conſtitutum eſſe, eaque gubernari, conuicti fatemur.

II.

Quo magis apparet, operam adhibendam eſſe, ut hanc ſinceram colamus ſalutarem diſciplinam, cui ualetudinem, ſpemque uitæ, commiſſam uolumus, nec quicquam admittamus eorum, quæ eam magis, quam deceat, coniecturalem, uel tantum opinabilem, & infidam, fallacemque, reddere queant. Quorſum quidem præcipue hypotheſes pertinere, unusquisque uidebit, qui, ſicuti, hunc earum uſum in aliis ſcientiis eſſe, ut probetur, fieri poſſe id, quod fieri non poſſe, aliis perſuaſum ſit, obſeruat, ita in facienda medicina, a cuius recto, aut peruerſo, uſu uitæ necisque ratio pendet, locum iis nullum eſſe, animaduertit. Hæc perſpiciens, *Hippocrates*, & ſecum reputans, repertis uſu medicinæ remediis, homines de rationibus eorum diſſerere coepiſſe, nec poſt rationem inuentam eſſe medicinam, ſed poſt inuentam medicinam rationem eſſe quæſitam,

tam, primus quidem ex omnibus, memoria dignis, ut auctor eſt *Celſus, Med. lib. I, præfat.* ab ſtudio ſapientiæ, quocum coniuncta aliquandiu fuerat, diſciplinam hanc ſeparauit, quo nimirum eam, pictura & imaginibus rationis ſolutam, & tutam, atque ſectarum iugo ac ſeruitute liberatam, quaſique manumiſſam, ad liberæ ueritatis, quæ una & ſimplex eſt, ſanctitatem caſtigaret, & puram, fidam, ſecuramque redderet. Sed dolendum eſt magnopere, non ita rem perficere uirum ſapientiſſimum potuiſſe, quin poſteri, nouitatum & contentionis cupidiores, quam ueritatis, tritam ab eo uiam relinquerent, & alii poſt alios, receptis ex uaria Philoſophia, Chemiaque, uariis nouis dogmatibus, ſuis quique erroribus delectarentur, quoad ea hypotheſium copia, & diſſimilitudine, ac inconſtantia laborare inciperet optima diſciplina, ut pene in opprobrium falſarum opinionum, uanarumque coniecturarum apud multos ueniret.

III.

De cunctis, quibus implicita & corrupta eſt Medicina, hypotheſibus cum longum ſit dicere, neque id temporis & inſtituti ratio permittat,

tat, ſepoſito iam ceterarum cumulo, de uno ſaltem hic acido agam, cui quippe tantum hodieque tribuit multorum perſuaſio, ut ex eo in ſtatu naturali multas uitæ functiones, in ſtatu uero præternaturali multa morborum genera deduxerint, atque hanc ueluti malorum ſedem & radicem contrariis euellendam remediis putarint.

IV.

Quod dum facere ingredior, in definienda particularum, in quibus ſita ſit natura acidi, figura ac diſpoſitione nihil laborabo, ſed id acumini ſpeculatorum naturæ, prout par eſt, libenter relinquam, cum optime norim, facilem in minimis tenuiſſimisque, quæ ſenſum fugiunt, rebus lapſum, eumque expertem periculi in foro Phyſicorum, eſſe, ſiue eæ, quas dixi, particulæ acicularum, utrinque acuminatarum, ſiue cultellorum, aut gladiolorum inſtar, ſiue alio ſe modo habeant, & agant, &, cum alia, quæ uel ex Philoſophia, uel ex Chemia, huc afferuntur, ſint incerta omnia, illud ſenſus experimento certiſſimum manere, acidum dicendum eſſe, quod guſtatu tale percipitur. Neque uero de acido naturali, uel cor-

corpori connato, quicquam monendum puto; cum a *Boylio*, *Pitcarnio*, *Liſthero*, & aliis, iamdum demonſtratum ſit abunde, acidum in ſanguine, ex eoque manantibus ſuccis, & in uiſceribus, ac partibus ſolidis omnibus, inſitum, natura nullum reperiri, atque tantillum acidi, quod ex libris quinquaginta ſanguinis humani ſe magno labore elicuiſſe, gloriatur *Raymundus Vieuſſens*, *epiſt. de hum. ſangv.* labore quidem illo haud dignum, & non ſanguinis, ſed uel ſalis cibarii, uel additi in deſtillatione boli, uel utriusque, ſobolem, ui ignis productam, eſſe.

V.

Illud mihi in præſenti dignum diſquiſitione uiſum eſt, iurene, an iniuria, acidum tam male uulgo audiat, ut plurimorum origo morborum habeatur, cum ea opinio ita multorum animis inſideat, ut ſuam acidis quaſi rempublicam in corpore humano conſtituant, &, uix auditis, nedum penſitatis, ægrotantium querelis, & incognito adhuc morbo, ilico acidum & accuſent, & damnent, atque contrariis expugnandum machinis, clamitent, ita ut omnem fere artis operam in acido abſorbendo, inuertendo, edulcando, præ-

præcipitando, collocandam putent, & cum ex culina, tum e medicina, proſcribendum idem eſſe, &, cane peius ac angue, fugiendum cenſeant. Qua in re tanto magis mireris, non uulgus tantum medicorum, ſed prudentes etiam, & doctos alioqui, uiros conſentire, quanto certius conſtat, multa alimenta, bene habente uentriculi oeconomia, in eodem natura aceſcere, nihilque ideo damni afferre, ac, emergentem inde, acorem, perſpiratione motuque uentriculi & inteſtinorum, paulatim in muriam urinoſam uerti, nec temere cum chylo ad ſanguinem commeare, aut, quicquid eo perlatum fuerit, id circuitu ſanguinis, uel profligari e corpore, uel in ſalem uolatilem, ſalis cornu cerui æmulum, commutari. Hoc ipſa nos tenerrima ætas doceat, in qua lac, quo alitur, quodque facilime aceſcit, ſuccum ſanguinemque optimum præbet, & nihil mali obſeruatur, quamuis atmoſphæra eius ætatis, ut *Pechlinus*, *obſ. phyſ. med. LI, lib. II*, notat, peculiarem nidorem, eumque pene acidum, redoleat, illum nempe, quem putreſcentis halitus lactis gerunt. Abit tamen cum ætate hic nidor, atque cum lacte ponitur. Neque magis in reliqua ætate, digeſtione alimentorum ſe halitu prodens,

acidum damnandum eſſe, quin aliquando bonæ potius concoctionis ſit indicium, uetus eſt *Hippocratis* obſeruatio, cum, in diuturnis lienteriis, quibus cibi crudi, & ut aſſumti ſunt, celeriter egeruntur, ructum acidum ſuperuenientem, qui prius non fuit, ſignum eſſe bonum, literis conſignatum reliquit, *Aph. I, ſect. VI*, quia, ut recte *Liſtherus*, *Diſſ. de humor. cap. VI*, explicat, in uentriculo corruptionis concoquentis, ſiue putrefactionis, quæ defecit antea, principium fieri, ſignificat. Permouit hoc multos, ut confectionem ciborum in uentriculo, fermenti cuiusdam acidi ope, peragi contenderent. Nam, *tale quoddam ſubeſſe*, alios inter ſcribit *VVilliſius*, *Diatr. de ferment. cap. V*, *teſtantur ructus acidus in eupepſia, eius privatio in apepſia, febricitantibus, dyſentericis &c. eius reſtitutio, conualeſcentiæ ſignum.* At ructus eiuſmodi, nullius fermenti acidi, ut ille putat, documentum, ſed inſtauratæ concoctionis ciborum, qua ſæpe acidum emergit, indicium præbere, iam ante dictum eſt, & pridem alii docuerunt. Eodem pertinet eiuſdem *ſectionis Aphor. XXXIII*, quo idem Medicorum princeps, acidum ructantes, rarius pleuriticos fieri, annotauit. Cauſam, ſcienter

Liſthe-

Liſtherus l. c. adiicit, eſſe bonam uentriculi concoctionem, cuius acidus ructus fere perpetuum ſit indicium. Sicuti enim ructus huiuſmodi bonæ digeſtionis ſoboles ſunt: ſic, chylum ſatis tenuem & liquidum ad ſanguinem deferri, ſignificant, immunem lentore illo, a quo pleuritidem, febresque alias inflammatorias, exiſtere, alia inter ſanguis, uena ſecta miſſus, craſſus, lentus, & pelliceus, docet. Id quod erroris ſui commonere multos poterat, ac præſertim CL. *Iac. Sponium*, cum *Obſ. de febr. & febrifug. quæſt. III*, raro eos, qui acidum eructant, pleuriticos fieri, opinatur, quod ſanguis illorum craſſior ſit, minusque idoneus, qui uiolento impetu in latus decumbat, ibique inflammationem pariat.

VI.

Itaque in firmis etiam, & ualentibus uentriculis uinum, quamuis optimum, acidum ſpirare, comperimus, præclaro corruptionis concoquentis indicio. Idem cum cereuiſia uſu uenire ſolet, quæ proinde, quo citius aceſcit, hoc magis multis & arridet, & ſalubris habetur, ita ut, quod de plerisque Angliæ ſeptentrionalibus regionibus *Liſtherus* l. c. refert, in ipſa cereuiſiæ

confectione populatim iſtum acorem ſubitarium uariis artificiis procurent, ad ſalubritatem, ut putant, conciliandam, quod ſcilicet minus negotii uentriculo creet, ſed facilem in eo, ac neceſſariam, corruptionem ſubeat, nec difficulter per uias urinæ ſecedat. Eandem ob cauſam panis, probe ſubactus, atque egregie fermentatus, concoctioni, nutritionique aptiſſimus habetur, ut bene cenſuit *Plinius*, *H. N. lib. XVIII*, *cap.* 2: *Palamque natura eſt*, inquiens, *acore fermentari farinam, ſicut & ualidiora eſſe corpora, quæ fermentato pane utuntur*: fermento ſiquidem tenereſcit, & leuior fit, atque, ut *Celſus* ait, *lib. II*, *cap.* 28, *facile intus corrumpitur*, ſine quo pertinacius ac diutius digeſtioni reſiſteret, ac demum ſua craſſitie & lentore magnam corpori iniuriam afferret. Quæ qui recte æſtimat, nihil eſſe cauſæ uidebit, cur tantopere fermentum uituperemus, aut, ne corruptelam accerſat, pertimeſcamus. Nam ſine concepta in uentriculo putredine crudum alimentum manet, & uel nihil mutatum, uel ſua craſſitie & lentore naturæ inimicum, & nec circuitioni, nec perſpirationi, nutritionique corporis, ſatis idoneum, ad ſanguinem defertur. Hoc uetus Pliſtonici, Praxagoræ diſci-

diſcipuli, ut *Celſus* habet l. c. dogma fuit, omnium ſeculorum experientia ita comprobatum, ut, quod teſtatur *Galenus*, *Comm. in Aph. XXXIII, ſect. 6*, cibos ueteres uocarint imputridos, quos nos crudos appellamus, uſuque edocti, coqui, carnes, inprimis ferinas, putidas iam, aut putrefactioni uicinas, menſis magnatum apponendas curent.

VII.

Quodſi his addamus, acida uarii generis, eaque ſubinde ſatis fortia, ex familia tam uegetantium, quam foſſilium, uentriculum ſæpius ſat bene, magnoque & ſuo, & totius corporis commodo, perferre, & domare, non ita eum aſpernari acidum,& abhorrere, putabimus,ut quorundam eſt perſuaſio, neque adeo iuſtam in illud de tot tantisque iniuriis omnem illorum querelam & ſuſpicionem eſſe, iudicabimus, quin, uti ſuo loco declarabitur, ſæpius fallacia non cauſæ, ut cauſæ, hic committatur, atque inſonti tribuatur acido, quod tono uentriculi læſo, uel intus collectæ uiſcidæ, nidoroſæ, aliuſue peregrinæ indolis, cruditati, uel plenitudini uaſorum, & motui ſanguinis per ea inordinato, uel uiſce-

ribus uicinis, aut diſſitis, tribuendum erat. Haud multo aliam eſſe rationem illius acidi, quod inteſtinis, & uiſceribus, membrisque aliis, negotium faceſſere dicitur, pari modo alias exponetur. Neque uero temere iis aſſentiemur, qui, acidum ex primis uiis tam facile in uaſis, & uiſceribus, ac toto demum corporis habitu, colligi, & ſuum ubique ingenium, tanta cum pernicie, prodere, exiſtimant, ut tam multa in animo & corpore mala patret, qualia ei recentiores, haud ſecus ac ueteres melancholiæ ſuæ, atræue bili, adſcribunt, ſi mutationes illas, quas alimenta, in uentriculo & inteſtinis putreſcentia, ſubeunt, ac deinde chylus, in uaſa lactea tranſiens, mixtusque primo lymphæ, tum toti ſanguinis maſſæ, perpetuo huius circuitu experitur, conſideremus, & illorum indolem morborum, qui acido tribuuntur, ipſiusque naturam ſanguinis, materia ſalina uolatili referti, & uſu compertam medendi rationem, recte comparemus.

IIX.

Hæc animo & cogitatione comprehendens, autor eruditus *libri de purganda medicina a*

curar.

curar. ſordib. p. 72. *aciditas*, non incommode inquit, *qua tam facile ſanguis inquinari, creditur, fabella eſt, qua ventos paſcunt, de cetero nullo ignis tormento obtinenda.* At uero ſanguinem moerore, & cauſis eius generis aliis, aceſcere, mera eſt fabula, in qua nec ueræ, nec ueriſimiles res continentur, paria faciens cum balſamo, ſanguini, non ſecus ac ſal ſui pro anima, natura dato, ne aceſcat, uel putreſcat. Eodem iure meritoque referas acidum illud adeo decantatum, quod uel ex ſanguine, & ſecretis ab eo ſuccis, uel partibus ipſis ſolidis, putrefactione emergere, & grauiſſima ubique mala, ac præſertim febres, inflammationes, ſuppurationes, ulcera, cariem oſſium, gangrænam, ſphacelum, mortemque ipſam, tam certo patrare dicitur, ut, quod turpe dictu, ac uehementer dolendum eſt, in curationibus indicantis uicem ſuſtineat, & contrariis alcalicis remediis corrigendum, fugandumque, perhibeatur. De hoc recte: *Mirum ſane eſt*, inquit CL. *Io. Linderus, Exerc. de Venen. p.* 77, *Medicos quoſdam tenere, quod omnis putrefactio det ex ſe ſalem acidum, quem tamen nulla adhuc unquam putrilago reddidit, nec impoſterum ullo modo dabit. Et*

diffi-

difficile dictu eſt, quantum in hoc uno themate peccantes Practici in rem medicam mali introduxerunt, quamque multorum millium mortes hunc unicum errorem perſoluerunt, & etiamnum quotidie perſoluunt. Neque dubitat idem candidus uir priſtinum errorem ſuum corrigere, &, quod antea negarat, profiteri, putrefactionem omnem non in acidum, ſed in alcali ſaponaceum acre terminari. Laudat etiam mulierculararum experientiam, qua, ſanguinem anſerinum, aliumue, aceto infuſum, a coagulo & putredine optime conſeruari, didicerint. Profecto, qui alimentorum, quibus ueſcimur, indolem, & ipſam humorum, membrorumque, quibus conſtamus, naturam conſiderat, eam unius ſalis alcalici uolatilis foecundam, atque ad putredinem, eiuſdem feracem ſalis, quam maxime pronam, deprehendet. Facit mecum doctiſſimus *Boerhaauius*, cum, *Aph. de cognoſc. & curand. morb. LXXXII: Putredo hæc*, ſcribit, *ſignificat eam humorum conditionem, cuius præſentia aqua exhalat, ſalina materies attenuata, acido orbata, uel & mutata, fit acris, uolatilis, alcalina; oleoſa pariter una parte tenuior, terra orba, ſali illi acri permiſta, acris, uolatilis, foetens euadit; altera autem*

autem olei pars, terræ, aqua, ſale, & oleo priori orbæ, permiſta tenaciſſime, abit in atram, denſam, immeabilem, fæcem. Et *Aph. ſequenti* addit, inſecta, piſces, amphibia, animalia uolatilia, repentia, gradientia, natantia, homines denique, ſuopte ingenio in hanc putredinem ſponte uergere. Quodſi alimenta in uentriculo & inteſtinis corruptionem debitam ac diſſolutionem ſubierint, & in ſuccum ac ſanguinem, fibrasque corporis conuerſa, noſtraque iam facta ſint, ulterius aceſcere nequeunt.

IX.

Sed quo minus dubitemus, plerarumque iſtiusmodi querelarum in opinione hominum eſſe culpam, non in acido, ad ipſos nominatim morbos, quorum illud fons & origo habetur, me conferam, atque a febribus incipiam dicere. Has duum eſſe generum conſtat, continuas alias, alias intermittentes, ac præcipuam utrarumque cauſam acido tribui, fermentationem in ſanguine præternaturalem excitanti, ſatis *Sponii, aliorumque illuſtrium uirorum opuſcula, quæ ueram tradunt methodum febres china Chinæ curandi*, teſtantur. Hic non exponam, fictam eſſe omnem,

tam uitalem, quam febrilem, ſanguinis fermentationem, quod ſatis id præſtitum ſit ab aliis, nec ulli fere incognitum amplius eſſe poſſit, ſed a iuuantibus tantum petitam rationem, cum meliorem haud habeant, breuiter diſcutiam. Neque enim exiſtimandum eſt, ſalia alcalia, & ea, quæ uulgo acidum abſorbere dicuntur, his in febribus ea ui prodeſſe, ita ut inferre liceat, ubi medicamenta proſunt alcalina, acidumque alterantia, ibi peccare acidum. Teſtatur quippe experientia, illa remediorum genera non una, ſed uaria corpus alterandi uirtute gaudere. Ita notum eſt, in multis affectibus terrea atque teſtacea prodeſſe, ubi omnium conſenſu non acidus, ſed nidoroſus ac bilioſus humor peccat, quem ea non uno alterare modo poſſunt, uti uidemus, ſpecies decocti amari, lixiuio, e teſtis oſtrearum parato, incoctas, amaritudinem ſuam deponere, & ſubdulceſcere. Præterea eorundem alterantium ſeptica ui alia, atterente, ac diſſoluente, adeoque diaphoretica, & diuretica, alia quoque roborante, tonumque uiſcerum confirmante, pollent. Quo loco illorum opinio non prætermittenda eſt, qui uim pulueribus cretaceis, ac teſtaceis, ferro, & aliis, quæ uulgo abſorbentia dicuntur, ineſſe aci-

acidam humorum acrimoniam, ut loquuntur, dulcorandi, exinde nituntur probare, quod acetum, peracta illorum diſſolutione, dulceſcat: patet enim ſalem, quo imbuitur acetum, uel diſſoluens aliud, abſorbentibus uniri, atque liquorem relinqui quidem, acrimonia acida exutum, uerum abſorbentia iſta liquefacta ab adiuncto ſale tam acria reddi, ut poſt præcipitationem exacta indigeant abluitione. Nimirum, ut, auctore *Leewenhoekio*, microſcopium docet, acor aceti non deſtruitur, & perit, neque poris eorum remediorum, tanquam uaginulis, includitur, aut aliquo modo ab iisdem abſorbetur, ſed ſalinæ aceti particulæ inter ſe in cryſtallos coaleſcunt: quo fiat, neceſſe eſt, ut, quæ antea aqua ſolutæ, & agitatæ, innumerabiles ſalis particulæ, in res obuias agebant, illorum mixtura remediorum, in pauculas, maioresque, coactæ cryſtallos, mutatione multitudinis, magnitudinis, motus, & figuræ, uim quoque ita ſæpe mutent, ut uix amplius ſentiantur. Qua tamen ratione coactas, concretasue acidas particulas, tum liquore motuque aſſumtorum, tum unius perſpirationis uentriculi, concoctionisque putrefactiuæ beneficio, in moleculas priores facile diſſilire, ſuique

redditas iuris, priſtinas agendi uires recipere, luculenter oſtendit *Liſtherus l. c. cap. V*, & quiuis haud difficulter intelligit.

X.

Quodſi cauſas illarum febrium, & indolem omnium, quæ febrifuga dicuntur, remediorum, cum eorum effectis recte conferamus, id quidem clare apparebit, ea uel humorem craſſum ac lentum diſſoluendo, & circuitui ſanguinis, excretionique, aptum reddendo, uel tonum uentriculi, & uiſcerum aliorum, uaſorumque, inſtaurando, uel ui utraque, id nominis promereri. Egregie CL. *Pitcarnius, Diſſ. de opera, quam præſtant corp. acid. uel alcal. in curat. morb.* exemplo corticis Peruuiani, ac florum chamæmeli oſtendit, neque acido, neque alcalico corpori curationem febrium deberi. Idem uero, opinor, illorum documento remediorum patere, quæ unione utriusque ſalis conſtant, tartari nempe uitriolati, arcani duplicati, ſalis prunellæ, ſalis ammoniaci, mixturæ ex ſpiritu nitri & ſalis ammon. uel cornu cerui, ex ſale abſinthii, & ſpiritu uitrioli, aquaue cardui bened. compoſiti hauſtus febrifugi Riuerii, atque eiuſmodi ſimilium.

lium. Neque nos aliud doceat cinnabaris, ac præſertim mercurius dulcis, qui propter uim diſſociandi lentorem, & tranſpirationem, excretionesque omnes promouendi, inter febrifuga merito refertur, & tuto, ſi recte, adhibetur. Vt taceam ſaliuatione etiam mercuriali febres tolli, cuiuſmodi exemplum quartanæ, a ſe hoc modo curatæ, *VVilliſius* habet, *Diatr. de febr. cap. XVI*, cum neminem credam, amplius ſtatuere, hydrargyrum id uirtute abſorbendi acidum præſtare, atque in numerum alcalium referendum eſſe.

XI.

Vi autem ac ſuſpicione excitandi febres illas acidum omni ipſa liberant acida. Nam notior eſt uirtus elix. uitrioli Mynſichti, quam ut dici debeat. Egregios uero ad domandam febrilem materiam, ac per ueſicam expellendam, ſpiritus eſſe acidos, ex ſale communi, uitriolo, & ſulphure paratos, ſi præſertim decoctis radicum aperientium addantur, inter alios expertus teſtatur doctiſſimus *Meibomius*, *Diſſ. de febr. interm. epidem.* §. *XLIV*. Quocum bene conuenit obſeruatio *Gulielmi Piſonis*, *Hiſt. nat. & med. Ind. occid. lib. V*, *cap.* 20, qui, iisdem in febribus

bribus, hauſtu calido ſucci limonis recentis, cum ſacchari & aquæ fontis tantillo bulliti, ante paroxyſmum ſemel atque iterum exhibito, inſultus febriles uel in totum ceſſaſſe, uel ſaltem indies præter expectationem ſimul cum ſiti deferbuisſe, & intra paucos dies plane exſpiraſſe, non ſemel deprehendit, ſubſequente manifeſto effectu, nimirum urinæ, & inprimis ſudorum, larga excretione. Eodem experimento non ſolum feliciter Lutetiæ Pariſiorum uſum Medicum Germanum, hoc quamuis diſcrimine, quod, loco ſacchari & aquæ, uinum addiderit ſtillatitium, ſed etiam Romæ curatam eſſe tertianam, teſtis eſt *Io. Bapt. Ferrarius*, *Heſperid. lib. III*, *cap.* 34.

XII.

Perinde cum febribus continuis acutis agitur. Namque ſi harum indolem introſpiciamus, hoc magis mirari debemus, earum itidem cauſam in acidum referri, quo minus occurrentia in iis phænomena cum data cauſa conuenire deprehendimus. Quæ etiam ratio fuit, quamobrem febres easdem, harumque inprimis peſſimas, utpote inſidioſe & ſubdole pernicioſas, quas uocant malignas, a ſale potius contrario uolatili acri dedu-

deducendas alii putarint, e quibus *Franciſc. de le boe Syluium, Prax. lib. I, cap.* 33, & *Append. tr. II*, ac *Sim. Pauli, Digreſſ. de febr. malign.* nominaſſe ſufficiat. Vt neſciam, quo iure doctiſſimus *Ramazzinus, Diatr. de morb. artific. cap. XLII*, omnes ſtatuerit, qui hac de re ſcripſerint, unanimi conſenſu horum affectuum cauſam in acidum uolatile, corroſiuum, efferum, realgarinum referre, ideoque huiuſmodi uenenum inuertendum, infringendum, ac potiſſimum ſalium uolatilium uſu per glandulas cutaneas abigendum. Quippe ſi cauſas antegreſſas, eaque omnia obſeruemus, quæ & ægrotantibus eueniunt, & in defunctis deprehenduntur, hoc omnino neceſſe eſt fateamur, iſtis in febribus ſanguinem ad diſſolutionem putridam, atque ad acrimoniam alcalinam oleoſam uolatilem contendere, ut bona ratione CL. *Boerhaauius c. l.* aduertit, quod illa concitatiore, ac ſæpe incitatiſſima ſanguinis conuerſione, cum aucta reſiſtentia ad uaſa minima, auctoque adeo tritu partium ſanguinis ad uaſa illa, acrimonia alia, ſiue is in orbem rapiatur, ſiue alicubi hæreat, emergere non poſſit. Neque aliud nauſea & faſtidium cibi, ſitis uehemens, ructus nidoroſi, amaror oris putidus,

tidus, ac putridæ excretiones, præſertim urinæ, hæque non raro cum acidis efferueſcentes, purpurea item exanthemata cutis, ac demum cadaueroſus decumbentium foetor, atque obuiæ in defunctis gangrænæ & ſphaceli, nos doceant, ita ut, cum excreta male olentia, ac putrida, ſæpius ſint pernicioſa, ſudor contra, acidum ſpirans, haud aliter ac ructus acidus, nidoroſum ſequens, bonus & ſalutaris eſſe ſoleat, ut inter alios laudatus modo *Boerhaauius l. c.* pariter obſeruat.

XIII.

Ex quibus etiam cauſa appareat, quamobrem ea medendi ratio, qua remediorum ope ſudoriferorum uolatilium, bezoardicorum, atque alexipharmacorum, quæ uocant, malignitatem expellere, coagulaque humorum diſſoluere nituntur, minus feliciter ſuccedat, ſed funeſta ſit plerumque, ac febris, ſua natura ſæpiſſime mitis, nec mali omnino moris, ex ipſa methodi lege uere maligna atque exitialis fiat. Namque fieri aliter nequit, quin iſtorum ui ac impetu remediorum, æſtus ſanguinis, & diſſolutio ipſius, acrimoniaque alcalica augeatur, & multo ſudore, præ-

præter modum effuſo, atque in auras diſſipato humido tenui, id, quod remanet, ſuccorum, craſſius, & minus mobile, minusque adeo continuando circulo uitali per uaſa minima aptum, fiat, atque ab inſequentis feruore ſanguinis, trituque uaſorum, continue incitatum, & attritum, ſpiſſetur partim, partim in liquidum abeat acerrimum, unde uaria quidem, eaque grauiſſima ſæpe, ſymptomata, atque exanthemata cutis, & inflammationes, ac gangrænæ demum exitioſæ, non poſſunt non exiſtere. Atque hac quidem ratione horribili malignitatis nomine eiuſmodi pernicioſos remediorum effectus haud raro tuto, ipſisque neſcientibus medicis, qui ea adhibuerunt, tegi & uelari uideas. Monuerunt id iam pridem non pauci, ex quibus præter *Sennertum* noſtrum, *Sydenhamium*, & *Linderum*, legi meretur *Gualt. Harris*, *de morb. acut. infant. p. m.* 80. & *Obſ. VII. de morb. aliq. grauioribus*, ubi cauſam grauiſſimi uariolarum mali, quo nuper extincta Magnæ Britanniæ Regina, potiſſimum in abuſum theriacæ reiicit.

XIV.

Id quidem rerum uſus docet, his in febribus, ipſaque peſtilentia, tantum abeſſe, ut acidum

peccet, ut potius acida, tam odore, quam ſapore, inſignem utilitatis fructum præbeant, &, ſi ulla alia, alexipharmacorum nomen mereantur. Res ſane ipſa oſtendit, quantum hic ad temperandum æſtum, alleuiandam ſitim, frænandam corruptionem, recreandas uires, & mitiganda ac ſedanda uaria ſymptomata, opis & adiumenti afferant, ſi recte adhibeantur, decocta ex herbis acidis, & aquea diluentia, cum ſyrupo acetoſo, oxalidis, oxymel. uel oxyſaccharo, quibus utebantur ueteres: cum acido mali punici, limonis, citrei, ribium, berber. & ſimilium: cum tincturis acidulis fl. uiolar. roſar. bugloſſ. borrag. bellid. & papau. rh. cum aceto ſtill. & bezoard. aquaue prophylact. Syluii: cum clyſſo antimon. ſulph. ſpiritibus ſulphur. uitrioli, ſalis, & nitri, acidis, & dulc. atque mixtura ſimplici, grato acore ſapida. Omitto ſalia nitroſa, acidoque pollentia, cum non curationem earum febrium plenam tradere ſit animus, ſed in gratiam tantum acidi hæc ſcribam. Teſtantur id Medici non minus docti, quam experti, in primis Foreſtus, Montanus, Fernelius, Platerus, Crato, Riuerius, Iordanus, Spigelius, Palmarius, Sennertus, Diemerbroccius, Meniotius, Syluius, Sim. Pauli, permultique alii, ac ſpeciatim in uariolis, in quibus acidum apud multos

tos male admodum audit, tum putredini oppugnandæ, tum perdomandæ caloris ferociæ, uſum ſpiritus uitrioli, potui tenui, uel aquæ ſtillatitiæ, ad leuem acorem inſtillati, tam ſalutarem deprehendit *Sydenhamius*, *Obſ. med. circa morb. acut. hiſt. & curat. ſect. V*, *cap.* 4, ut, quod ſymptomata omnia ad miraculum compeſceret, eum, ceu morbo reuera ſpecificum, prædicarit. Quæ cum animo intuemur, mirari ſubeat, qui tam confidenter ex ſola hypotheſi experientiæ reclamare, & uſum acidorum iſtis in febribus improbare quidam potuerint.

XV.

Melius experientia edocti, & ſuo, & ægrotantium commodo, ignari hypotheſium, peritiſſimi, ut *Gul. Piſo l. c.* tradit, Indiarum Orient. & Occid. medicaſtri, plus præſidii in ſemine medullaque limonum & citreorum ponunt aduerſus febres malignas, & peſtilentes, atque ipſa demum uenena, quam in lapide bezoar, & faſtidioſa, quam ille uocat, theriacæ compoſitione. Haud aliter Turcas peſti, malignarum omnium febrium facile principi, mederi, ſucco limonum, in omne iuſculum liberalius inſtillato, & fruſtis limonum ſaccharatis, ore frequenter maſticatis, potuque Scherbet, ex aqua, & melle, uel ſaccharo, apud eos uulgatiſſimo, quem paulo ante laudaui, CL. *Harris l. c.* teſtatur, utpote quibus Mithridatium, theriaca Andromachi, radix ſerpentariæ Virginianæ, & cetera noſtrorum remedia calidiſſima,

ma, alexipharmaca nuncupata, bonis auſpiciis, uel prorſus ſint incognita, uel nullo ſaltem loco habeantur. Ita quoque Ægyptios, *Proſp. Alpinus*, *lib. IV. de Medic. Ægypt. c. 1, & 15,* refert, in febribus ardentibus, atque peſtilentibus, potiones ex aqua pura, uel ſtillat. fruct. berber. & pulpa tamarind. ac ſemine, acidoque citri, uel limon. omnibus aliis præferre, quas quippe æſtum ſitimque ſedare, & uires reficere, atque putredini illarum febrium obſiſtere, diuturna obſeruatione compertum & cognitum habeant. Neque aliter is in ſe ipſo cognouit uſu, cum peſtifera correptus febre, cum uehementi biliosa diarrhæa, Aegyptiorum medicorum conſilio, eiusdem unius ope remedii, e tam graui morbo recrearetur. Cum his docta facit experientia *Guid. Patini*, cum *cap. II lib. de ualetud. tuenda*, quem gallice ſcripſit, fatetur pluris a ſe fieri malum unum citreum, quam uniuerſa officinarum noſtrarum cardiaca medicamenta: plus eſſe in eo præſidii contra perniciales morbos, contra febres, ex humorum putredine ortas, contraque uenena, & peſtilentiam ipſam, quam in quouis lapide bezaar, uel in theriaca, & in antidoto Mithridatis.

XVI.

Satis, opinor, innocentia acidi uel ex iis, quæ propoſui, morborum generibus cognoſcetur. Cum tamen longe plura, quibus idem crimen depelli poſſit, dicenda reſtent, doleo temporis nimium breuis rationem non ferre, ut, quæ conſtitueram, exequi hic poſſim. Quare hæc in aliud tempus differenda, & alii, qui me ſequetur, artis ſalutaris Candidato, relinquenda eſt opera, ut continuata, ubicunque occaſio ſeſe obtulerit, acidi defenſione, error, qui multos occupauit, meliori rerum demonſtratione corrigatur, & rei, quæ morbis curandis magnopere conducat, utilitas aſſeratur.